des solles ny dessaisonnées comme les
sapailles en ... et autres Clauses
portées audit bail passé devant
Menet Soucompagnon Notaire au
Chastelet de paris Le vingt neuf.
Juin mil six cens cinquante huict au
bail duquel est l'acte de ratification
passé devant Demoz & Bonnau
aussy Notaires au Chastelet du
quinze Juin mil six cens soixante
quatre faict dudit bail par led.
Sutte dessaudeux comme ayant espouzé
La veufve dudit ... qui se
seroit obligé obligé a la Continuation
d'aller aux mesmes charges.
Un extraict du contract passé
devant despriez et Raymond Notaires
au Chastelet Le vingt ... may mil
six cens soixante et quatorze par led.
apperci ladicte dame Anne de villiers
espouze dudit seigneur gerard,

TRACTA
tus Rabbi Moysi de regimine sanitatis ad Soldanum Regem.

¶Tractatus Rabbi Moysi quem dño et Magnifico Soldano Babiloniȩ transmisit.

POSTQVAM ad manus minimi seruitoris Moysi israelitici cordubeni prȩceptũ principis ac honorati regis peruenit cui deus gloriosus honores augmentare dignet̃:quod mihi transmisit per quendã suũ nunciũ.s.vt sibi scribere deberem regimen tale, ꝙ persecure & absq; dubitatione aliq̃ possit de curis ȩgritudinũ,quæ nouiter ipsi meo domino reuerendo superuenerunt fideliter cõfidere, a quo deus dignetur ipsas et omnes al's ȩgritudines elongare, & sanitatem perfectã cum eodem tẽporibus vitȩ suȩ ꝑmanere.Mihi quidem significat dictus nuntius, ꝙ dñs meus reuerendus cõquerit̃ de duritie seu siccitate suȩ naturȩ, intantũ ꝙ nõ põt assellare nisi cũ summo studio & labore, & ꝙ innouata est etiã eidem melancolia & malȩ cogitationes, & ꝙ appetit esse solitarius & timet mori, & ꝙ debilitatus est stomacus eius taliter, ꝙ cibus corrũpitur in eo absq; cõpleta digestione. ¶Quare sup his q̃ttuor ordinaui tractatus. Tractat⁹ primus est de regimie sanitatis oĩm hominũ sub breuiloquio cõpilat⁹. Tractatus secundus est de regimine ȩgrotantiũ qñ nõ possunt medicũ inuenire:vel si reperiunt, est vt imperfectus & absq; scientia, Tractatus tertius est de regimine dñi mei: & de suis accidentibus ꝓut mihi per suũ nuntiũ significauit, Tractatus quartus est capitulũ generale cõueniens & vtile sanis & ȩgris oĩbus temporibus et oĩbus locis.Et nõ improperet̃ mihi ab aliquibus: si aliq̃d dicam in hoc tracta.de his, quȩ in alijs memoraui tractatib⁹:eo ꝙ quilibet tractatus sit secundũ comodi exigentiã & requisitionẽ quȩrentis: aut secundum intentionẽ efficiẽtis.Et super hoc a deo excelso & glorioso imploro auxilium & iuuamen.

¶De regimine sanitatis omnium hominũ sub cõpendio compilatus. Tracta.I.

INTENTIO nostra in hoc tractatu est rememorari vias leues & faciles ad memoriȩ recõmendatiõem, & exercere ea:quȩ dicturus sum erit magnȩ vtilitatis & ꝑfectiõis in cõseruatiõe sanitatis. & hic tractat⁹ est secundũ sñiam magnoꝝ medicorum. ¶Dicit Hypocras:ꝙ cõseruatio sanitatis existit in elongatõe a multa repletõe, & supfluo labore. Vide ergo quõ Hypocras posuit cõseruationẽ sanitatis ĩ his duab⁹ vĩjs.s.vt q̃libet se abstineat a supflua & nimia repletiõe, & a tali excessu exercitij & laborũ, qui possit cibũ corrũpere: & digestionẽ impedire:qm qñ aliqs tm̃ comedit atq; bibit:vt satiecur supflue:ex necessitate sequit̃ inde extensio, Et scitũ est, ꝙ quodlibet

membrū qn̄ extendit vltra debitū, soluit in sua cōtinuitate, et inde debilitat virtus eius intm̄, ꝙ nullo modo pōt digestionē pfectā efficere, & accidit dolor in eo: et debilitas motus eius: & maxime cū potat aquam multā post repletionē. Vnde impossibile est quin accidat ei vna ex istis reb⁹: videlicet ꝙ corrūpat digestio taliter, ꝙ inde pōt aduenire mors. Qđ si corruptio fuerit minor predicta, efficiet eger, sed liberabit cū bono regimine & cōuenienti. Et adhuc pōt digestio mala esse leuior in tantū ꝙ sustentabit patiens absq; eo, ꝙ perueniat ad egritudinē cū labore. Species aūt male digestionis diuersificant scđm diuersitatem specierū ciborū, & cōplexionū: & etatum & secundū pparationē membrorū ad recipiendū egritudines, certissime cognoscendo, ꝙ si digestio facta fuerit corrupta in stomaco, impossibile est ꝙ bona fiat in epate, vel ceteris membris, ¶ Et dicit similiter glo. Qui cupit se ab egritudibus cōseruare, studeat toto posse, ne malā faciat digestionē, & vt nō moueat se motu laborioso: vel superfluo post cibū. Et hac de causa medici cōcorditer & generaliter dixerūt, ꝙ qui vult in sanitate permanere studeat surgere añ facietatem, & cū aliquo appetitu de mensa, abstinēdo se oīno a tensione, & superflua repletione stomaci, Item adhuc oēs sapientes medici dicunt, ꝙ ex assumptiōe mali cibi in modica quātitate minus sequit nocumentū; ꝙ ex repletione boni & perfecti in superflua qntitate atq; magna, eo ꝙ qn̄ aliquis recipit ex cibo nō bono aut malo in modica quātitate in stomaco & epate digerit digestione cōpleta, & hoc est vel ppter delectationē ipsius, vel quia calor & virtus pualet & dominat supra id modicū in tantū, ꝙ id quod ex eo puenit ad membra recipit & cōuertit ab ipsis in sui nutrimentū optime, & si qd ex ipso superfluo remanet, est valde modicum: vnde a virtute expulsiua ipsorū faciliter expellit, quare ex hoc non puenit nocumentū, & si qd accidit, est tam leue & imperceptibile, ꝙ nō curat. Quia aūt saturat superflue, ꝗuis ex optimo pane & pfecto & nobilissimis carnibus & pfectissime pparatis nō pōt bonā facere digestionē, nec laudabilē. Et hanc cautelā medici habuerūt qn̄ phibent: ne qs cupiens sanitatē suā cōseruare recipiat fercula multa in vna mensa: qm̄ ex vno ferculo nō pōt tm̄ saturari, ꝙ inde valeat ad nocumentū: de quo sit curandū puenire. ¶ Sciendū ꝙ scđm ꝙ diuersificant cibaria diuersimode variat digestio secundū naturā vniuscuiusq; cibi. Ergo qcūq; cupit suā sanitatē cōseruare studeat comedere in tempatis horis diei, & taliter comedat, ꝙ stomac⁹ inde nō recipiat extensionē, nec grauamen, & comedat cibaria cōuenientia sue nature: intm̄ ꝙ nō deueniat ad eructuationē putridā, aut corruptā, neq; ad sitim, & ꝙ sentiat post cibū sanitatē & leuitatē, & ꝙ cibaria sua talia existāt, ꝙ permaneat mollis & solubilis nature. Et illud regimen toto posse pseueret. Si aūt aliqn̄ incumbit necessitas comedendi in horis calidis minuat de quātitate, eo ꝙ virt⁹ digestiua in tali tpe & hora debilis existit ppter sparsionē naturalis caloris ad extee

NB

riora.¶Et qn̄ infrigidat̄ aer addat̄ & multiplicet̄ quātitas, quia virtus di-
gestiua tūc tp̄is fortificat̄ & vigorat̄ ꝓpter coadunationē caloris inna-
ti, & cōstrictionē pororū. Et dico vobis dn̄e Reuerende, ꝙ si qs se rege-
ret semp eo modo, quo regit̄ animal sup qd̄ equitat̄, euaderet a multis &
diuersis ęgritudinibus: qm̄ nō reperit̄ hō q nō ꝓpinet suis equis annonā
semp, & oībus horis cibandi in tali ꝓportiōe, scd̄m ꝙ cogitare & scire
pōt, ꝙ possit digerere & ferre cōpetenter absq; difficultate & labore: qa
bene scit qlibet ꝙ si inordinate cibaret̄ vel supflue: vel fatigaret̄ vltra de
bitū, & inordinatis horis, ꝙ infirmaret̄ sine dubio, ꝙ nō faciūt in seipsis
Et sic qlibet sit attentus in suis motibus exercendis, qm̄ motus est radix
maxime in cōseruatiōe sanitatis, & in pluribus ęgritudinibus expellen
dis.¶Et iam dixit nobilis Hypocras, ꝙ q vult suā sanitatē cōseruare vtat̄
exercitio, sed tali mō ꝙ nō percipiat dolorē in suis membris, nec graua-
men supfluū. Sciendū ꝙ nō reperit̄ res in mundo, quę possit motui & ex
ercitio tp̄ato equipararī, eo ꝙ ex motu excitat̄ & auget̄ calor naturalis
in oībus membris. & nō est corpus alicuius hoīs, in quo nō multiplicent̄
supfluitates aliquę & generent̄, quāuis comedat tp̄ate & cibaria optima,
nedū in facientibus cōtrariū. quę consumunt̄ ab exercitio, & motu ordi
nato. Et expellit̄ etiā nocumentū p motū et laborē qd̄ accidit ex malo
regimine facto in maiori parte hoīm. Et scitū est, ꝙ motus nō sunt equa
les, quia alij sunt graues: alij fortes, alij debiles. Motus aūt grauis est ille, in
quo anhelitus fortiter permutat̄ cū anxietate. Et ille qui fortior isto ex-
istit nominat̄ laboriosus atq; fortis. Debilis vero nō inducit ꝑmutatiō-
nē in corpore. Et optimū est in cōseruatōe sanitatis agere motus leues &
nō laboriosos. Et nō est couenięns vti exercitio nisi facta et cōpleta di-
gestione, et post expulsionē supfluitatū primę et secūdę digestiōis. s. ster-
coris et vrinę. Neq; em̄ fieri debet motus ī forti calore vel frigore: mot⁹
aūt couenientes sunt in mane post exitū a somno et cōpleta digestiōe &
facta expulsione dictarū supfluitatū. ¶ Dixit Gal̄. in regimine sanitatis
ꝙ sicut exercitiū couenięns est an̄ cibū, sic nociuū est valde post cibum &
spāliter post supfluam satietatē. Sciendū ꝙ motus localis supfluus & coi-
tus et balneū post cibum sunt oīa magni nocumenti: & spāliter illis qui
habent venas strictas vel siccas naturaliter. Illi em̄ sunt qui recipiunt &
recipere pn̄t ex talibus multa nocumenta. Tamen sine nocumento pōt
qlibet se mouere ambulando tm̄ quantū sua domus extendit̄ in longitu
dine ad hoc ꝙ cibus descendere possit facilius ad fundū stomaci, vbi di-
gestio naturaliter celebrat̄. ¶Et somnus est ex rebus quę multū iuuāt di-
gestionē, & maxime in eis q assueti sunt dormire in die. Et de melioribꝰ
& vtilioribus rebus in regimine & conseruatiōe sanitatis est nō addere
cibo cibū donec sit digestus, & nō comedere nisi post naturalē appetitū,
neq; bibere debet nisi sitierit naturaliter, qm̄ aliqn̄ quāplures hoīes pati-
untur sitim & famen mendosam, quę fames spāliter erit ex aliquo malo

humore & mordicatione mordicante orificiū stomaci et inde generabi tur fames, cui nullaten⁹ est satisfaciendū. ¶ Et scias q̄ bibere aquā post cibū est ex rebus que multū destruūt digestionē nisi fuerit assuetus. In mensa vero qn̄ comedit et infra cibū nō bibat nisi aquā simplicem sine aliq̄ mixtione, Et de modis etiā & ordinibus cōseruatōis sanitatis est expellere supfluitates omni hora et tpe quantū pōt, et absq̄ retentiōe ipsarū coire vel dormire seu aliqd̄ iter incipere vel aliquē graue motū facere, nisi pus dictas supfluitates conet̄ expellere toto posse. Et postq̄ fecerit aut cōpleuerit aliquā ex dictis quinq̄ actiōibus agere studeat illud idem. s. dictas supfluitates conet̄ expellere. Et de ordinibus similiter et cōuenientibus rebus in cōseruatiōe sanitatis est: vt quilibet sciat naturā vniuscuiusq̄ spēꝝ ciborū, q̄ comedāt, et de his & sup his q̄plures medici diuersos atq̄ varios ediderūt libros, eo q̄ hoc est ex rebus maxime necessariis in arte medicinę. Nos vero adducemus super hoc vtiles regulas secūdū cibos quibus vti cōsueuimus. ¶ Et ex illis est, qm̄ cibus laudabilis ad quē oportet tendere qui querit sanitatis cōtinuationē est panis de frumento artepatus, et carnes edorū iuuenū pecorū, et carnes gallinarū, fasianoꝝ, turturū, et perdicū, et vitella ouorū. Et volo inquā vt panis frumēti artificialiter paratus sit, q̄ sit ex frumento cuius decoctio cōpleta sit atq̄ perfecta. s. postq̄ ab eo exiccata fuerit ipsius humiditas supflua, neq̄ inueteratū sit quousq̄ incipiat putrefieri, et sit panis cū modico furfure. Auferātur cum criuello vel cucullo, et appareat in ipso acetositas et etiā sal, et multiplicet̄ eius tractatio in hora cōfectionis, et sit coctus in furno, talis em̄ panis pręparatus secundū artificiū eius apud medicos est cibus magis laudabilis. Et oportet te scire q̄ totū id quod de frumento fit preter hūc panem non est bonus cibus aliquo modo, sed sunt mala cibaria. Videlicet sicut panis azimus, & pasta cocta in aqua, & vermicella simili͛t: et furfura cocta: & aqua: quę farinata dicit̄ in vulgari, & accida quod est azimum assatū cum oleo, & panis cū oleo mixtus, siue oleo cōmuni, siue ceteris oleis huiusmodi cibaria oīa sunt mala vniuersis hoībus. Similiter & panis nimis albus & panis factus malo modo. Granū vero coctū non est laudabilis cibus quāuis sit bonū qn̄ digerit̄ bene. requirit em̄ potentem stomacū vt digeratur. Et tunc nutrit bono nutrimento & copioso. ¶ Genera vero carniū, quę predictę sunt a nobis in pręcedenti tractatu nō omnia sunt eiusdem naturę, nec oīa ęqualiter laudabilia. Sed meliora carniū in genere quadrupedū sunt carnes porcorū vnius anni pascentium in campo, & castratorū medię ętatis pinguiū: & partes meliores ex his sunt, quę adherent ossibus. Et quodcunq̄ est in ventre malū est. Vniuersę aūt pinguedines malę sunt. replent em̄ & digestionem corrumpunt, et appetitū p̄hibent, flegma generant, Et similiter capita animaliū plures supfluitates generant q̄ cetera membra. Alię vero extremitates. s. pedes priuati sunt a supfluitatibus, neq̄ mali nutrimenti sunt faciliśq̄ digestionis. Agninę vero carnes malas habent supfluitates, & nihil boni ex-

istit in eis. Edi vero lactantes boni nutrimenti sunt facilisq; digestiõis Carnes vero auiũ generaliter leuiores sunt carnibus bestiarũ & facilis digestiõis, Sed meliores carnes inter aues sunt carnes, quas pscripsimus. Lac vero in illa hora, in qua mulget dũ nõ acescat in stomaco: neq; in fumos resoluat, neq; generet ventositatẽ in renibus est boni nutrimenti. Oportet aũt misceri cũ ipso modicũ mellis & modicũ salis: & ea quę numerauit Gal. vt nõ coaguleẽ in stomaco. Sed melius inter genera lactis, et magis subtile est lac caprinũ & vaccinũ etiã est boni cibi. Oĩa vero quę de lacte fiunt, vel cũ eo admiscentur mala sunt. Et eodem modo qcquid de lacte coquit, & quicqd cũ ipso coquit pessimũ est. Similiter vniuersa genera casei pessima sunt atq; grossa, Caseus vero vnius diei albus & dulcis & nõ multũ pinguis bonus est. Et vniuersa genera butyri vniuersalit nõ sunt mala cibaria vniuersis hoĩbus. Mel quoq; est bonũ nutrimentũ senibus, malum vero iuuenibus, & maxime cuius cõplexio est calida: qm̃ cito vertit in colerã ru. ¶ Pisces vero vt plurimũ mali sunt nutrimenti, & maxime habenti humidam cõplexionẽ, & senibus, & multo magis pisces magni corporis & saliti, & crescentes in malis aquis, & qui sunt multũ pingues mali sunt ppter multã humiditatẽ. Pisces quoq; nõ mali sũt quorũ corpora parua sunt, & quorũ carnes sunt albę & durę atq; frangibiles: & quorũ sapor dulcis sit in marinis aqs excreti, aut in alijs aquis currentibus. Genera quoq; piscium, quę dicunt cephalones nõ sunt mali nutrimenti: si sumat de illis ad modicũ. ¶ Et notandũ est apud omnes medicos, qm̃ ex melioribus cibarijs est illud cuius phibitio est diuulgata in lege saracenorũ. s. vinum, nam illud est qd nutrit multo & subtili nutrimento, & cito digerit, & adiuuat digestionẽ, et extrahit supfluitates a poris, et vrinam educit, et sudorem, & preter hoc habet alias plures laudes et diuersa iuuamenta a medicis iam posita. Sed tractare de eo cui9 administratio nõ est licita inutile est, et ob hoc subtraxim9 hãc memoratoẽm specierũ ipsius, et ei9 sumptiõis modũ scdm semitã sanitatũ. ¶ Ex cibarijs vero quę mala sunt vniuersis hoĩbus sunt, s. allea, & cepæ, porri et caules, melongionę, oĩa hęc pessima sunt his q suã sanitatẽ cupiunt cõseruare. Citrulli vero et melones virides minoris sunt malitię. Melones aũt citrini si sumant p se in principio diei euacuato stomaco et nõ sit in ipso malus humor. s. ab alio loco pcedens, et cũ hoc nõ sit in ipso malitia cõplexionis, tũc bñ digerent et corpori nutrimentũ infundũt, vrinam multiplicant neruos purificant atq; mũdificãt ab humorib9, quę in eis sunt, tũc nõ erunt mali nutrimenti, Quod aũt facimus memorationẽ de istis est, q hoĩes cõsueuerũt comedere de illis multũ. ¶ De fructibus quoq; hmõi sciendũ est, qd omne qd educit ex arboribus malũ est ad nutrimentũ hominis in generali, sed est distantia inter eos in malitia. Sunt eñ quidam fructus valde mali: vt sunt karabæ, et sorbę, et nespillę. Alij vero sunt parum mali et proxime bonitati, vt sunt ficus et vuę.

¶Et dixit Gal. q ficus & vue sunt quasi principes omniũ fructuũ & minoris malitie, sed sanguis generatus ex fructibus nõ est bonus. Nec quis in hoc decipiat cũ diximus, q omne q educit de arborib⁹ est mali nutrimenti nos intellexisse mella fructuũ & vina decocta & potiones et cõfectiones, que fiunt ex ipsis in hoc genere cõtineri. Inuenimus em̃ ea vtilia pprijs languorib⁹. Nam ipsorũ operatio est in eo, q medicine sunt. Hoc aũt totũ notũ est apud illũ, qui in arte medicine est peritus. Et est quidem apud Gal. sermo quẽ ptulit per modũ correctiõis hoibus: & iurauit per deũ, qm̃ sermo ille esset perfecte veritatis, in quo corrigit hoies nõ comedere fructus, Dixit em̃, qm̃ cũ incideret in febrẽ omni anno, iussit ei pater suus vt non comederet fructus aliquo modo: & exemptus est a febre illo anno. Post illud subtraxit se oĩbus diebus suis ab vsu fructuũ: qui iurauit nõ sensisse febrem extunc vsq3 in diem illũ in quo fecit illũ sermonem nisi febrem ephimerã. Et nos quidẽ dicim⁹: qm̃ verũ est, quod dixit. Nam humiditas fructuũ est materia febris. ¶Nec p tanto quis contra nos obijciat esse plures hoies comedentes fructus nõ molestari a febre, nã cõsuetudines & nutritiones alias habent rõnes. quomodo si aliquis de regione in die vteret pane artificiose parato, & carnib⁹ ouinis necessario infirmaret. Quod si aliquis nostrũ cõtinue vteret granis rizi & piscib⁹ vt indi faciunt necessario egrotaret. Sed huiusmodi tractatus intentiõis nõ est has causas ponere, sed eius intentõis est demonstrare, q fructus vniuersaliter mali sunt: & q homo euitet eos: neq3 misceat eos cũ cibo aliquo modo. Et vtat ex eis quicunq3 molificatiui sunt: & humectatiui sunt sicut vua pruna & ficus ante cibũ. Nec sumat cibum donec ex stomaco educant ¶Et ex ipsis post cibũ vtatur quicũq3 aggregatiui sunt vt coctana: & pira: & nõ sumat de eis nisi modicũ. vt cõfortent: & claudant: que sunt in stomaco. Et queadmodũ inter fructus laudabiles sunt fic⁹ & vue sic peiora sunt persica: & melline. Nec accedat ad aliqd istorũ generũ aliquo modo, qm̃ ex his generant humores, qui admixti sanguinẽ ebulient. Et hec erit potissima causa putridorũ humorũ & febriũ, Fructus vero sicut vue passe et fistici nõ sunt mali: imo vtiles sunt post cõmestionẽ: & maxime passe et fistici: qm̃ iuuãt epar maxime, et in sanitate epatis nos viuimus, sicut dixit Gal. ¶Similit bonũ est post cibũ aliqd dulcedis sumere pstãt em̃ stomaco virtutẽ retinendi et digerẽdi. Hoc est qd visum est nobis ponere in hoc capitulo, qd qdem scd̃m nostrã intentõem sufficiẽs est.

De regimine egrotantiũ qñ nõ possunt medicũ inuenire, vel si reperiũt est imperfectus & absq3 scientia. Tracta. II.

IAM notũ est apud speculatores q scientia medicine necessaria est homini in eo q est susceptiuus egritudinũ pter ciborũ multiplicationẽ, Nec desinit indigere medico aliquo tempore vel modo, & hoc est qa aliquis cõtinet tria regimina. Primũ regimen & magis nobile est regimen sani: vt sanitas nõ remoue

atur ab eo. Scd̄m est regimen ęgrorū. & est acceptio cōsilij & operari, vt sanitas recuperet. Tertiū vero regimen, qd̄ appellat Gal. viuificatoēm: & est regimen illius qui nō est sanus sanitate legitima, nec ęger, sicut regimen neutrorū et senū, Manifestū est ergo, qm̄ indiget homo regimine medici omni modo, omniq; tēpore, Verūtamen eius necessitas habendi medicū tpe ęgritudinis est fortior, & absentia ipsius medici tūc magis periculosa existit. Ideoq; putāt stulti nō esse necessarium medicū nisi in tpe ęgritudinis cū uenit, Contingit em̄ pluries ęgrotare aliquē eundo p viam in ciuitate, in qua nō est medicus. vel est ibi medicus, nontamen dignus posse cōfidere de ipso, ꝑpterea fuit de cōsilio serui significare qd oportet fieri in tali casu. ¶Dico ergo quātū Gal. iam deliberauit ꝙ vniuersi antiquo tēpore qn̄ occurrebat eis aliqd̄ dubiū in ipsa ęgritudie nō curabant ipsam aliquo modo, sed morbū ipsum relinquebāt naturę, qm̄ natura est sufficiens ad sanationē ęgritudinis. Quod vero iam ꝓlongauit in multis locis librorū suorū sermonē in cōmendanda natura dicens ipsam esse sapientē & ingeniosam ad faciendū id quod oportet fieri. Neq; indiget alieno subsidio in curatione ęgritudinis. Oportet tamen medicū iuuare & sustentare ipsam nō alio modo. ¶Dixit aūt Ras. in quodam notorū capitulorū, ꝙ qn̄ ęgritudo fuerit fortior virtute ęgri nō spe res salutē ab ea: nec in ea vtilis est medicina aliquo modo. Cū aūt virtus ęgri fortior fuerit ęgritudine. nō eget medico aliquo modo, sed ipsam sanat sola natura. Qn̄ vero ęgritudo & virtus sunt ęquales. tunc indigebit medico pro virtutis confortatiōe. Hoc tn̄ cum medicus fuerit sufficiens sciens quō cōfortet ipsam, et cōsideret sup ipsam. Sed maior ps medicorū errāt credentes cōfortare naturā et ipsam debilitāt, & eius motū impediūt. Et ideo dicit Ari. in libro de sensu & sensato, ꝙ maior ps hominū moritur ex medicina ꝑpter ignorantiā medicorū ipsius naturæ. Medici aūt intelligunt per natura virtutē regitiuā corpis animalis: cui⁹ essentia & ipsius virtus operatiōis determinata est in libro scientiarū; & scientijs antiquorū. Et ꝑpter has causas assumunt sibi reges plures medicos: & ex illis eligunt qui magis est intelligens, & magis vet⁹ in ipsa scientia ꝙ possibile est ei ab errore excludi cū ipsorū opiniones fuerīt pariter cōgregatę. ¶Manifestū est igit̄ ex his quę dicta sunt: qm̄ oportet ęgrū cū natura pmanere, qn̄ medicus nō est sufficiens. Sed modus eius pmanentię cū ipsa natura est: vt nō recipiat medicinā nisi illā, quā sani cōsueuerūt recipe. Et nō recipiat de cibo quātitatē totā quā solet sumere, & cū sitierit bibat. Et cū famescit comedat tpe q̄ solebat, & tunc comedat leuiorē cibū inter cibos, quibus vsus est, ¶Et sciendū est etiā cū habet secū diuulgatū medicū vnū: nec plures nō declinet ad assumptionē medicinarū fortium nisi cū cōsilio medici periti valde: cuius scientia ꝓbata & verificata est super quo extatur experientia, sed præter ipsum eligat tempore suę ęgritudinis debiles medicinas nō fortes. ¶Ego quidē declarabo medici

nas fortes, quę sunt. Flebothomia cũ multi sanguinis extractione. Similiter euacuatio cũ violẽter laxatiuis attractiuis, vt est colloquintida, scamonea. Similiter euacuatio per vomitũ cũ forti medicina, vt elleboro, nuce, vomica, Similiter cũ clisteribus acutis, in quibus intrant colloquintida serapinũ, castoreũ & similia. Etiam tolerare sitim & cessare a potu aquę & cibo totaliter, ita ꝙ ęger nihil sumat. Simili modo accipere confectiones iuuamẽtorũ multorũ, sicut tyriacas & metridatos theodoricon & his similia, hæc oĩa sunt medicinę difficiles. Nõ vtere aliqua ipsarum nisi cũ consilio periti medici in sciã & arte. Hæc em̃ si fiant in casu debito sanant ęgrũ de ꝓximo, vel per ea liberabit̃ a morte, Quod si peccauerit in ꝓprio casu & delicto interficient: vt plurimũ cito: vel facient acquirere ęgritudinẽ, quę in vltimo ducit ad mortẽ, & ideo oportet cauere ab eis. ¶ Medicinę vero debiles sunt. s. extractio sanguinis cũ scarificatione in tibiis, aut in superiore parte corporis. Et laxare ventrẽ cũ manna & prunis & syrupo violato, & syrupo rosa. cum aqua frigida infrigidatis. Similiter vomitus cũ aqua or. & secaniabin, vel cũ radice, aut cũ radicibus melonũ & similia. Similiter clisteria leuia sunt sicut cũ aqua ordei: aut decoctione furfuris cũ aqua mel. vel cũ oleo tantũ, et his similibus. ¶ Ad subtiliandũ vero cibum est acceptio syruporũ qui habent in vsu factorũ de zuccharo, vel de melle apũ, vel aqua ordeacea: vel farre ex ordeo, aut mica panis pluries lota: aut sumere modicũ de pane cũ ferculis extraneis. s. quę nõ sunt sanorũ fercula. Similiter curari cũ medicinis sanatiuis. s. rebus quas cõsueuerunt sani accipere frequenter sicut sunt syrupus noci. & syrupus acetosus, & syrupus vio. & ros. & cęteri his similes sicut rosę facte cum melle, vel zuccharo, & violę similiter hoc modo factę: & mirobalani cõfecti & similia. Item acceptio decoctionũ cõpositarũ ex medicinis debilibus & securis, est vero liquiritia, capillus veneris: & lingua bouis. & semen endiuię, & cortex citri. & maciana, & radices asparagi, & cortices radicis endiuię, & feniculi, & apii, & semen citrulli, & semen portulacę, & semen mellonũ, & radix maluauisci & eius semen: & his similia. ¶ Item syrupus cõpositus ex fructibus, & seminibus, & floribus: quibus sani vti consueuerunt, similiter potus tamarindorum. Vniuersę hę medicinę leues debilesq; quando administratę fuerint suo loco & tempore iuuant & sanant ęgritudinem debilem. & aliquando sanant ęgritudinem fortem longo tempore. Quod si eorum administratio loco suo non fiat, non interimunt, nec generant intensum malum. Similiter inuenimus maiorem partem medicorum confidere hoc modo medicinis ad quęrendum securitatem. Euacuatio vero cum yeris & agarico: & turbit & his similibus, & similiter cassia fistula põdus mediocre est: & non de genere difficilium euacuationũ, nec sunt de medicinis debilibus. Cassia fistula vero licet habeat in se molestiam & interdum inducit põdus id est tenasmon, est tamen secura medicina.

¶Agaricus & si sit securum ex parte suę laxatiõis, tamen eius acuitatę & siccitatis vehementia nocet magno nocumento: quando requirimus humectationem totius corporis, vel alicuius membrorum. Et ita est nocumentum yerarum et triferarum inferentium magnũ valde multotiens Et hoc est quod nos prohibemus sumptionem tyriacarum & mitridatorum nisi hoc fiat de consensu medici peritissimi, & hoc in sanis. In ęgris autem dico ꝙ iam posuerunt ꝙ in regimine sanorum est sumere tyriacam quolibet. x. die hoc dixerunt medici: sed non est id de ratione medicinę ratio absoluta: immo omnes, qui requiſiũt hoc huiusmodi, habent necessario conditiões sicut id quod posueriũt de cõditione tyriacę: quolibet die. x. per modum cõseruatiõis sanitatis, hoc non oportet sumere calidam habentem complexionem, nec in temporibus intensę calliditatis Sed ipsa vti debet ille: in cuius stomaco est malus humor: vel humor quicunqꝫ. Et sicut etiam ex horum dictis est: ꝙ vomit⁹ semel vel bis in mense bonus est: & modus in regimine sanitatis.

¶Hoc etiam habet conditiones. s. ꝙ non sit ille debilis pectoris. nec talis cuius caput repletur de facili: vel accipiat eum frequenter almahada: & ꝙ non fiat vomitus in tempore nimis frigido. Et secundum quamlibet rationem: quia ipsi soluunt sunt certę conditiones sicut exemplar qđ posuimus est: quoniam nos diximus administrare debilem medicinam: quam memorati sumus: de cuius conditionibus est vti ipsa: quando non reperitur peritus medicus, & ꝙ possit in ipsam manum immittere cum quocunqꝫ medico: qui possit reperiri, & totum hoc positum est in loco necessitatis, Nam hoc idem nocet, & etiam in ista modica quantitate, maxime quando medicum contingit fallere & administrare pręter proprium. Et Gal. quidem declarauit nobis, quoniam ipse iubet potum aquæ donec sanet eius sitim, & inducat sudorem in corpore ęgri, & mollificet naturam eius, & amoueat febrem & sanabitur perfecte. Et multotiens soluunt potus aquæ tempore non debito, quod quidem erit causa perditionis ęgri, aut acquirendi sibi longam infirmitatẽ, de qua nunqꝫ sanabitur

¶Et iam quidem determinauerunt omnes conditiones, quibus soluitur potus aquæ vel prohibetur. Quod si quid hoc est de potu aquæ, multo magis erit in aliis, quæ præter hęc sunt. Et quando contrariantur signa & dubitatur apud nos, vtrum debeat solui potus aquæ vel prohibeatur, dimittat ipsam & ęger bibat & nõ euitet. Quod si fuerit apud nos dubium vtrum nutrire debeamus ęgrum vel caueamus ipsam, totaliter nutriremus ipsum tunc subtili cibo. Secundum hoc igitur oportet esse tale regimen vbi non inuenitur pœnitus medicus. s. ꝙ concurrat semper cum regimine sanatiuo. & sumat minus eo quod cõsueuit sumere & cõseruet

sanguinē, qn̄ multū sumit de ip̄is. Sed qn̄ cōponit syrupꝰ de aceto & passulis, quēadmodū ille nobilis vir cōposuit, pueniet ad nos iuuamētū aceti & liberati erimꝰ ab eiꝰ nocumēto, qđ infert epati, & deueniemus ad vtilitatē passularū, & ab ipsarū caliditate liberabimur, tales inqꝫ syrupos extraneos pparari oportet. ¶ Preuisum fuit etiā a seruo cōponere dn̄o meo duos syrupos & vnū electuariū vtiles apud accidētia memorata quorū vno syruporū vtat semper & oī tēpore. Nā eiꝰ opatiōes sunt subtiliare sanguinē & eius turbulentiā & fumos melancolicos auferre, dilatare animā & letificare & lenire pectus, & malas cogitationes delere & cetera pdicta accidētia. Cuius modus est, vt accipiant frōdes rosarū viridiū buglose librę dimidiū sticados. ℥. ij. sete crude seis fumi. corticis citri an̄. ℥. i. fundant oīa in sex libras aque calide die & nocte, deinde bulliāt & exprimant & colent & effundant sup ip̄m. vi. libræ syrupi mehumat. i. falsi, ponat supra lentū ignē donec fiat ei modus syrupi & aromatizet cū q̄rta parte aurei boni musci. Talis em̄ syrupus visus est a seruo nō habere similē ī letitia in fortitudine cordis & roboratione corpis, & est tēperatus, non em̄ calefacit, neqꝫ inflāmat, & ideo om̄i tpe sumi potest, & eius sumptio est a duabꝰ vncijs vsqꝫ ad tres cū aq̄ frigida in estate, in hyeme vero calida. Sed alt syrupus q̄ est de intētiōe serui cōponere ip̄m, est syrupus lenitiuꝰ naturę, & possibile erit lenificare ventrē duabꝰ assellationibꝰ vel tribꝰ scđm pparationē, & cōfortabit virtutē expulsiuā, q̄ est in stomacho & intestinis, & educit flegma & melancoliā & colerā suauit, nō offendēs vasa nutritiōis. Et sumptio eius est a tribus. ℥. vsqꝫ ad. iiij. cū aq̄ calida in q̄ coquat anisum, donec mutet eius color. Iste tn̄ nō accipiat semp, sed apud necessitatis tp̄s ad educendū supfluitates detētas. Et cū eo vsus fuerit dn̄s meus semel ī ebdomada, cōfortabit viscera, & auferet ab eo dispositiōes illas, q̄ inducūt siccitatē, & lenificabit naturā & reducet ip̄am ad eius cōsuetudinē. Cuiꝰ cōpositio talis est. ℞. polipodij rasi & mūdati fisticorū excorticatorū & cōtusorū an̄. ℥. ij. buglose sene. ℥ i. liqritię mūdatę et cōtusę & ligni maluauisci cōtusi an̄. ℥. i. feniculorū viridiū. M. i. rosarū viridiū. iiij. nūero infundant oīa in libras. iiij. aquę calidę die & nocte, in mane vero bulliāt & colent post expressionē sup vncijs tribꝰ de cassiafi. mūdata vel fucata cū. ℥. v. olei amigdalarū & ponat seorsum. Deinde accipe mirobalanorū corticis kebulorū indorū, & emblicorū an̄. ℥. iiij. cōtūdant mirobalani, & infundant ī librā. i. & dimidiā aquę calidę feruētis p diē & nocte, mane vero exprime illos expressiōe bona & adiungat pria aq̄, ī q̄ est cassiafi. q̄ posita est seorsum, & cōiūctis his duabꝰ aq̄s effundant sup. iiij. libras syrupi vio. & ponat totū sup lēto igne & suspendat in ea ī pecia panni lini subtilis & rari, spice & masticis an̄. ℥. ij. reubarbari cōtusi. ℥. iij. & q̄tidie exprimat pecia illa cū spatula, vt virtutes illarū specierū imittat ī syrupū, et cū assumpserit syrupꝰ spissitudinē et modū aliorū syrupoꝝ depōat ab igne, & reponat ī vase mūdo, & eo vtat tpe necessitatis, sicut dixi. Electuariū vo qđ sic significauit seruꝰ est trifera magna, q̄ꝫ an̄ cōposuit seruꝰ ī vsum illorū, qbꝰ est oportuna, q̄ qđe bonificat digestiōes &

cōfortat oīa mēbra vīr & spālit cor & stomachū & tardare facit canos & dissoluit flegma, & ꝓhibet fumos ascēdere ad cerebrū & corroborat sensus & aufert eoꝝ stuporē & iuuat coitū & dilatat aīam. Cui⁹ cōpositio est, vt accipiat mirab. kebulorū indorū et belliri. aā. ʒ. i. rosarū ru. lingue auis, feñ. marini seis asparagi, semis charotanī seis eruce ambarū spērū bēe anisi mastici corticis belsen. aā. ʒ. ꝫ. cubebe cardamomi gariofilorū aneti galange pipis longi. ʒ ʒ. doronici ligni aloes boni. aā. viij. ptē vnius. ʒ. pinorū mūdatorū. ʒ. iij. terant medicine sicce & cribellent & terant semia & pini vt sint bñ tenuia & fricet mirab. cū. v. libris olei amigdalarū vel olei fistico r. i. rē. s. post rē. Deīde misceant oīa cū trib⁹ libris mellis despumati & reponat ī vase & dosis ei⁹ erit a. iiij. ʒ. vsq; ad qnq; tepefacto cū aq calida, ī q coctū sit anisum, sed ī aere tēperato sumat ex ea mīmā sorbitionē, nec sumat ex ea tpib⁹ itense caliditatis, nec alijs tpib⁹ vtat ea frequent, sed sumēda est semel ī septiana, hi syrupi & electuaria qs ꝓuidit seru⁹ debent esse sp ī thesauro regis. Et notū est apud dñm meū regē, ꝙ passiōes aie murāt corpa mutatiōib⁹ magnis & manifestis oīb⁹. Et testatio hui⁹ est ꝙ aliq hora tu videbis aliquē hoīem robuste cōpositiōis & fortē habētē vocē & cū vigorosa facie, & cū supuenerit ei aliqd, de q timet, tūc videbis ipm mutatū colore & vigore faciei pdito & īcuruata statura & voce rauca, q etiā si voluerit eleuare vocē suā toto posse nō poterit & debilitabit ei⁹ virt⁹, & forsitā arripit eū treor ex debilitate nimia & ei⁹ pulsus minorabit & ei⁹ oculi ꝓfundant & palpebre grauant a motu & infrigidat corpis supficies eiusq; cibi appetit⁹ cadit. Et causa qdē oīm harū passionū est reuocatio caloris naturalis & sanguis ad cordis iteriora. ¶ Cōtrariū horū quoq; pdictoꝝ esse poterit, cū aliqs erit debilis corpe & palidus coloris faciei & vocē habuerit planā & pceperit aliqd qd letificat ipm grādi letificatōe stati videbis ipm robustū corpe & eleuata voce & splēdida facie & accelerat eius mot⁹ & pulsus ei⁹ magnificabit & ipsius corpis supficies calefiet & appebit exultatō & letitia ī ipso, q nō poterūt occultari. Et causa qdē istoꝝ affectuū est mot⁹ naturalis carnis & sanguis ad māifestas ptes corpis. Sicq; accidētia pterritorū & timidorū q victi sunt, & similit victoꝝ q obtinuerūt manifesta sūt Qñq; possibile est victū nihil posse videre ex defectu virtutis visiue eiusq; segregatiōe. Victoris aūt qsi auget splēdor faciei augmētatiōe manifesta, ita ꝙ videt ei lumē aeris augmētatū, & magnificatū ab eo qd erat. Hoc aūt patet manifeste & nō eget ꝓlixitate declaratōis. Et ideo iubere debēt medici vt habeat solicitudo in motibus aīalib⁹ & ipsorū visitatiōe qttidie & ꝓuideat ī ipsoꝝ certificatiōe tpe sanitatis & egritudīs nec aliud recipe debet et hoc pcedere aliqūo, & oportet medicū hoc habere ī ei⁹ extimatōe scilicet ꝙ oīs eger habeat animam artam, & oīs san⁹ latā vel amplā, & ideo ītēdit medicus ī his, q auferūt aīales passiōes, q faciūt ipsam aggregari. Nā cū hoc sanitas cōseruat & id est magis primū et pcipuū ī egrorū sanatōe, et maxīe cū egritudo sua fuerit aīalis, sicut pleuresis, et sicut stupefactio melancolica, in quibus solicitudo aīaliū motuū maior vel fortior debet esse

¶Similiter cuicunq̧ supuenerit longa cogitatio & sollicitudo de his: q̄
bus mos nō erat hoc facere: vel dicas ipsam extentionē, nā in hmōi nō p̄-
sumit p̄itus medicus rectificare motus animarū ipsarū in illis passionib⁹
remouēdis, Medic⁹ vero in q̄tū medic⁹, cui⁹ rō nō est scire ingeniū tales
passiōes excludere. Verūtn̄ hæc oīa p̄notescūt a speculatiua philosophia
et doctrīs legū: philosophi eī queadmodū ediderūt libros de gn̄ib⁹ sciarū
sic fecerūt plures libros in rectificatōe mor̄ & in doctrīs aīe ad q̄rēdū mo
res nobiles, ex q̄bus nō resultet nisi opatio bona, & p̄hibēt ab effectu &
docent modū auferendi ab aīa qd'cūq̧ vitiū in ipsa inuenerit, donec de-
leat ille habitus inducens defectū. ¶Silr quidē doctrinę legū & iuriū ac-
ceptę ex p̄phetarū p̄phetijs & natura & scia bonorū regiminū etiā iuuāt
ad rectificatōem virtutū animę, vt eius bonę dispōnes p̄ueniant: ex qui
bus nō nisi bonę opatiōes sequunť: & p̄pter hoc nō inuenies aīe passio-
nes magnā inducentes mutatiōnē nisi in vilioribus vulgi nō hn̄tibus sci
entiā in moribus philosophicis, nec in legū doctrinis. sicut paruulis mu-
lieribus & insipientibus vulgi. Oēs tales prę nimia cordis mollitie obstu
pescunt & timent, & videbis eos q̄n̄ p̄uenit ad eos aliq̄d damnū, aut ali-
quid mali aduersitatis tp̄e insurgere eis timore & clamāt et plorant & p̄
cutiunt maxillas & pectus eorū, & cōtingit aliq̄n̄ supabūdare eis has res
intm̄ q̄ ipsi stulti moriunť subito, vel in momento tēporis ex hoc q̄ ac
cidit eis tristicia & anxietas. Simili modo q̄n̄ aduenit stultis talibus ali-
q̄d cōmodū ex cōmoditatib⁹ tēporū magnificať eorū letitia p̄ hoc existi
mantes illi vilissimi ex modica doctrina aīe suę p̄uenisse iam ad magnū
bonū et gloriant & dilatant. in oībus his: quę peruenerūt ex dilatiōibus
& multiplicāt ipsorū visum & gaudiū: donec aliq̄ horū moriunť ex vehe-
menti exultatiōe, eo q̄ spūs eorū dissoluunť p̄pter ipsius declinatiōnē
ad exteriora corpis subito: sicut dixit Gal. Et causa totius hui⁹ est molli
cies aīe & ipsius ignorantia rerū veritatis. ¶Docti vero & acquirentes
mores philosophię & legis doctrinas acquirūt aīabus suis fortitudinem:
& tales sunt vere fortes: ita q̄ nō mutant temporū aīe: neq̧ patiunť nisi
morte tantū & q̄tūcunq̧ aliquis magis suscipit de doctrina: minus pa-
tieť ex ambobus accn̄tibus ęqualiter: videlicet ex die boni vel mali: do-
nec si peruenerit ad aliq̄d magnū bonū ex bonis mundi, quæ q̄dem vo-
cant a philosophis bona fantastica nō magnificať illud apud ipsum, &
nihil reputat bona talia: & cū peruenerit ad eū magnū damnū: & angu-
stia magna ex tempore aduersitatis quas quidem physici fantasticas ad-
uersitates vocant non stupescit: neq̧ timet: sed eas tolerat bono modo.
Verūtamen huius dispositionis motus in aīam ipsius hoīs peruenire po
terit: q̄n̄ pertigerit veritas & perfecte cognouerit naturas ipsius vniuer
si. Nam & si maius bonū q̄ est inter mundana bona cōtinuo aliter per-
manet oībus diebus sui spatij vitę, esset hoc vtiq̧ minus: & modicū val-
de, atq̧ cū sit finibile, & corruptibile hoīs fine adueniēte: in quo morit

ſicut cętera aĩalia.¶ Simili modo & maius malũ malorũ ſimili morte circũſpecta, a qua impoſſibile eſt euadere, erit minus malũ malo mortis abſq3 dubio, & ꝑpter hoc erit modica mutatio facta ab hoc malo, qa in inferiori gradu eſt ꝙ malũ cuius priuatio aduentus eſt impoſſibile. Merito namq3 philoſophi appellauerũt bona huius ſęculi & huius mala bona et mala fantaſtica. Plura eteñ ſuorũ bonorũ imaginat̃ homo bona eſſe, quę qdẽ in veritate mala ſunt. Similiter et plura mala malorũ ſuorũ extimat eſſe mala, quę quidẽ bona ſunt. Pluries em̃ cõgregabit quis diuitias multas et perueniet ad dignitates et imperiũ magnũ quod erit ſui corporis perditiõis cauſa, ac eius anię deteſtatiõis in eo, ꝙ turpes acquirit mores, et dierũ abbreuiationẽ et ꝓlongat̃ a deo excelſo, cum quo cõiungit eſſe bonũ optimũ et ſempiternũ. Et multotiẽs depauperat̃ diues ab eius diuitijs et deponit̃ rex a regno, qđ qdẽ erit cauſa rectificationis ſui corporis et perficiẽdi ſui aniam rectis moribus et nobilibus et ſuorũ dierũ ꝓlongatiõis et eius acceſſus, et adherere ad deũ, qđ eſt ęternũ bonũ. ¶ Dicit aũt ſeruus, qm̃ ſiue ꝓlonget̃ vita ſiue detruncet̃ ſic eſt opinio medicorũ et philoſophorũ et aliquorũ ſub antiqs legibus viuentium ſaracenorũ vniuerſaliter, vt plurimũ qđ vulgus exiſtimat vt bonũ eſt malum in veritate, & quod exiſtimat malum eſt bonum in veritate Non autem huius intentionis tractatus eſt harum rerum veritates determinare et ipſarum modos dicere, quia iam ſuper hoc compilati ſunt libri multi in om̃i tẽpore et in om̃i gente ſapiẽti, q ſtudet in ſcientijs. Sed ſignificauit ſeruus per hanc ſignificatiõnẽ debere exercitari circa vſum animi, vt modicũ recipiat paſſionis, ſtudẽs in illis libris moralibus et legũ doctrinis et optimis iudicijs atq3 rõnibus, quas intelligentes determinauerũt, donec fortificet̃ aĩa et intelligat et cognoſcat verũ eſſe verũ, et falſum eſſe falſum, et minuat̃ paſſio in aĩa ſua, et ſic eius paſſio et intelligẽtia priuata ſit a malo et recedat ſolicitudo eius et ſocietatis ꝓlongatio, et dilatet̃ anima eius ipſa exiſtẽte, in quauis natura. Et hic erit locus bonę cõſideratiõis per quã erũt diminutę malę cogitationes ſuſpiria et triſtitię, et etiã poſſibile eſt tolli totaliter cum poſuerit hanc cõſiderationẽ verſus oculũ eius intellectus, qm̃ in qcunq3 re cogitauerit homo et doluerit cũ ipſa cogitatiõe et ei adueniet triſtitia et ſuſpiriũ, impoſſibile eſt hic eſſe niſi vnũ de duob⁹, vel ſcilicet cogitare in re pręterita quẽadmodũ cogitaret de eo, qđ pręterijt pecunię amiſſionis vel mortis alicuius hoĩs. ꝑpter quẽ dolet et triſtat̃, vel cogitare de reb⁹ futuris aduenire et ex timore cõtingẽre ei in re, in q̃ cogitat exiſtimat incidere in aliqđ damnũ. Sed notũ eſt cũ intellectuali cogitatiõe ꝙ cogitare in eo, qđ pręterijt nullo modo ꝓficuũ eſt, immo triſtari et dolere de his, q̃ pręterierunt eſt de operatiõibus inſipientiũ, neq3 em̃ differt aliquem triſtari alicuius pecunię perditiõe, et huic ſimilit̃ ante triſtari eſſe hominẽ et non eſſe angelũ vel ſtellam et ſimiles cogitatiões rerũ im-

possibiliū. Cogitatio vero in his quę inducunt actionē aīę, et pati tędium in re contingente in futuro similiter relinquere debet cū hac cōsideratione videlicet qcqd homo timet aduenire sibi est de natura rerū possibiliū quia possibile est esse, & possibile est non esse. Et sicut ipse dolet & cōtristat̄ ne forte cōtingat quod timet, sic debet suam animā dilatare confidendo in dño, & cum hoc possibile erit contrariū eius qd̄ timuit. Nam ꝙ timuit aduenire sibi, & eius contrariū possibilium sunt ambo. Hoc est ꝙ visum est a seruo esse necessariū in hoc capitulo. &c̄.

Capitulū generale conueniens et vtile sanis & ægris omnibus temporibus & omnibus locis. Tractatus, IIII.

Rimū ꝙ oportet considerari est rectificatio aeris, deinde pręparatio aquarū. Prima vero pręparatio amborū. Nam horū principiū & maior pars materię, quā medici appellāt spiritus, qui sunt vapores subtiles in corpore humano reperti, & cęteris aīalibus est ab aere extrinseco attracto. Vapores cum sanguine existētes in epate, & venis ex eo pcedentibus dicunt̄ spiritus naturales. Vapores vero sanguinis existētes in corde & arterijs dicunt̄ spiritus vitales. Vapor aūt qui existit in ventriculo cerebri, & q transmittit̄ ex eo p cōcauitates neruorū dicit̄ spiritus aīalis. Sed ipsorū principiū & maior pars materię est ab aere extra, vel ab extra attracto, & cū fuerit aer putridus vel frigidus seu abominabilis mutant̄ huius spiritus oēs, & sequet̄ eorū cōditio econtrario eius, qd̄ oportet. Inquit Gal. intelligo substantiā aeris attracti ab homine cū spiratione esse in fine tēperamēti, & puritatis ab omni re, quę ipsum coinquinat & deturpet. Inquit auctor, & q̄ntūcunq; spiritus subtilior erit, & eius immutatione mutabit̄ cōditio aīalis & vitalis magis q̄ naturalis Ergo cū fuerit mutatus aer parua mutatione mutabit̄ conditio aīalis mutatione, quę percipi potest. Et ideo inuenimus aliquos percipiētes defectionē opationū animaliū apud aeris corruptionē. s. accidere ei pmixtionē intellectus, & breuitatē intelligētię, & defectū memorię, non tñ percipiētes mutationē operationis vitalis & naturalis. ¶ Comparatio aeris ciuitatū aeri camporū & planitierū est sicut cōparatio aquę grossę, & aquę clarę & dulcis. Nam in eo ꝙ ciuitas habet excelsa ędificia, & vias arctas, & maior pars eius, quod resoluitur in ipsa est ex superflui-

tatibus habitatorum & mortuorum suorum, & cadaueribus suarum bestiarum, & ꝙ ex eorum cibis vel cibarijs putrefit, sic ipsius aer fit putridus & turbidus, & redduntur vapores eodem modo consimiles in gradu, nec aliquis vestrum percipit quod in ipsa contingit. Sed cum non habeamus viam ingeniationis resistendi huic, ex quo nutriti sumus in ciuitatibus & consueuimus permanere in ipsis saltem eligatur ex ciuitatibus ciuitas discooperta in circuitu, & maxime a parte aquilonis & orientis, & ciuitates situatę super excelsis montibus paucarum arborum & aquarum. Quod si non poteris habere viam ingeniationis necessarię in parte, videlicet circa hoc.s.a ciuitatibus transferri, habitet tñ in extremitatibus ciuitatis, videlicet in parte septētrionali & oriētali earum. Et sint habitacula domus excelsa in eorū ędificijs, & ampla in habitu, quę a vento ꝑcutiant̄ septētrionali, & sol ingrediat̄ in eam. Sol em̄ dissoluit putredines aeris, & subtiliat ipsum & purificat. Et sit sollicitus ꝓlongare latrinā, in qua secedit a loco cubilis sui, & disponere ipsam quantūcunq; remotius. Et cū hoc toto posse ingeniare in aeris rectificatione & exiccare ipsum cū aromatibus & fumigijs couenietibus secundū aeris mutationē. Hoc est radix in principio regiminis sani corporis aut animę. &c̄. ¶ Licet caueres & custodires te vltimo tuo posse, impossibile tñ est absq; aliquorū paucorū accidentiū innouatiōe in corpe frequenter, quod est quod aliquando natura est leuis, & aliquando parum sicca, & patietur homo mutationem in eius digestione per vnum diem aut ante sentiet parum doloris in capite, vel in alia parte corporis, leuiter tamen & plura his similia. Caue igitur exinde vt non assumas ad curandum ista talia, nec festines sumere medicinas, cum quibus intendit huiusmodi accidentia remouere: Iam iussit dominus medicum non debere hic medicare, quia ipsa natura sufficiens est in talibus, nec indiget iuuamine alicuius medici, sed permaneas in illis cum regimine sano & bono, nam si hæc parua accidentia corporis medicaueris inter duo permanebit.s. vel quod tua operatio erit erronea. & remouens naturam a sua operatione naturali, vel recta & reducens naturam ad suam operationem naturalem, & docebis naturam tuam pigritiam, & reddes ipsam non facientem, ꝙ iam oportet facere nisi cum iuuamine ab extra veniente. Et posuerunt exemplum de bestia, quę non vult ambulare nisi cum fręno, ipsa enim stabit quousq; faciat moueri ipsam homo. ¶ Simili modo & homo cum ipsa natura curatur absq; consuetudine, impossibile est non innouari mutatione aliqua in curando eam, & aliquando durabit illud tribus diebus, vel quinq; absq; dolore & debilitate in ipsa virtute. Quod si cæperis in coadunatione coadunare & constrinxeris ipsam non soluetur cum medicinis, cum natura rediuerit ad eius consuetudinem, & erit causa huius motus naturalis ex motibus naturalibus expulsiuę virtutis, quæ excitata est

ad expellendū qđ debuit expellere, & naturā lenificabit, & cū ipsā con-strinxerit lędet & perdet, alias ꝓhibebit suā operationē cōuenientē, & occultabit id qđ exire paratū erat et inducet languores: Et possibile est vt sit causa illius lenitatis debilitas virtutis retentiuę, & si naturę relinqueret excitaret p se, & eius operatiões naturales. Sed si cōfortat virtus hic ab aliquo alio quantūcūq; fuerit pigra: recipiet vtiq; illud in societatem & cōsuetudinē, donec quātumcūq; pigra fuerit indigebit excitatione ab extra. Patet itaq; manifeste, ꝙ magis cōueniēs est relinqre hęc talia ipsi naturę. Et sic oportet fieri in qlibet accidēte, in q nō est periculum. &c. ¶ Ecce dixit Abimatar alpharabij ꝙ sciētię medicinę & nauigationis, & cultus terrę non est finis, quē cōsequant earū opationes necessario. Nam aliqñ medicus operat qcquid decet operari pfecte, nec cadit error, nec ex parte sui, nec ex parte infirmi, & non sequet inde sanatio, quę qdē est finis, nec natura correspōdebit, agēs em̄ qđ est in nobis non est tm̄ medicina, sed medicina & natura. Natura qdē non respondebit aliqñ propter plures causas, quarū aliquę in hoc tractatu memoratę sunt Similiter & agricola recte operabit qcquid debet operari, non tm̄ ꝓspe rabit illud semen. Simili quoq; & ipse nauta curat nauē meliori cura q poterit, & ędificat ipsam meliori ędificio, qđ possibile est, qđ pergit in mare cōueniēti tpe, in q cōsueuit, & cū hoc toto nauis peribit. Causa vo totius huius est dependētia huius finis ex opatione duorū, quorū vnum operari nitit qđ intēdit p se supiori & digniori mō q potest, alterū vo deficit in eius opatione. ¶ Qñ intellexeris bene totū illud, qđ cōtinet capitulū pcedēs scies ꝙ aliqñ ęgritudo poterit esse leuis & fortificabit natura supra ipsam & incipit remouere ipsam & studet facere oēe qđ debet, & fallit medicus in curatiōe sua & interrumpet exinde naturę operatio, & hoc maxīe cōtingit oībus locis oībusq; tēporibus. Inqt Rasis in quodā capitulorū suorū. Qñ ęgritudo erit manifestior virtute nō iuuat medicina aliquo mō. Qñ vo virtus manifestior fuerit ipsa ęgritudine non egebit medico vllo mō. Qñ vero natura & ęgritudo ęqles fiant tunc indigeret medico ad sustentandū virtutē & iuuandā ipsam posse superare morbū. ¶ Inqt auctor. Ex dicto huius viri in arte sua periti īnotescit, qm̄ exigētia medicū relinquēdi maior est q̄ ipsum reqrendi, cū facta fuerit operatio in oībus ęgritudinibus, & hoc qdē qñ erit medicus laudabilis sciēs, ꝙ debeat naturā sustentare, non aūt qđ percutiat & diuertat eam ab eius cōsuetudine principali. ¶ Multotiēs fallūt medici facientes ęgris eorū medicinas incidēter, & nō moriet exinde ęger, sed euadet. Nam ego vidi quendā cui data fuit laxatiua potio fortis non indigenti, & supuenit ei fluxus sanguīs ex parte inferiori, & cū cōtinuasset aliqbus diebus aduenit ei tenasmon forte nimis, q sanatus est postea. Vidi & aliū patientē repletionē quę dicit cacochimia, cui⁹ copulatio ignorabat, & flōmatus deductus est in piculū mortis, & eius virtus defecit, &

ꝓlongata ei ęgritudine vltimo sanatus est, Non aūt negligēdus est iste vt forsitan putet aliqs. qm̄ error medicorū est paruę lęsiōis dicēs, ꝙ cum peccasset hoc magnū peccatū non exinde cōtingebat mori, multo minus, qn̄ peccauerit medicus in q̄ntitate cibi, vel q̄ntitate subtilis laxatiui, non est sicut sermo res in his causis ꝓcedētibus. Tu em̄ vides ad oculum aliquos detruncatos manibus vel pedibus, aut oculis extractis, vel eis aduenire magnas vulneratiōes in bello in cōcauitate corpis, nec ꝓ tanto moriunt̄, sed viuūt vsq; quo deus voluerit, & videbis aliquē punctū ab aliq̄ subtili acu vel spina, & deueniēte punctura ad arteriā, vel ad neruū spasmabit̄ & moriet̄. Hoc mō ꝓcedit negociū in errore medici, vel quod peccet peccatum magnum, de quo æger euadet. vel quod peccet in modica re, & morietur ęger, hoc totum oportet te intelligere, & omnes q̄hn̄t intelligentiā. ¶ Notū est ꝙ comestio cibi soliti et potus aquę scd̄m cōsuetudinē, et balneari in aq̄ frigida, q cōsueuit illud, et ingredi balneū, hęc oīa putāt aliq nō inducere magnū periculū ipsis ęgris si facta fuerint indebite. Non tn̄ est ita. Gal. em̄ declarauit, ꝙ aliq febricitantiū potauerūt aquā frigidā, q̄ solita fuerat eis, et facti sunt eius humores crudi, et excitatus est ignis eius febris et mortuus est inde. Sunt alij quorū potus aquę frigidę est medicatio in lenificanda eorū natura, et eorū ignē febrilē extinguēdo, et sanati sunt inde, qbus si ꝓhibita fuisset aq̄ vtiq; fuissent mortui. Sic est ꝙ aliqs febricitantiū si rexeris eum cū aq̄ frigida sanat̄ et liberat̄. Aliquos ꝟo interficies. Simulit̄ quoq; introitus balnei mundificat aliq̄ corpa febricitantiū et eorū corpa sanat, in aliqbus vero addit putrefactionē, et febris efficit̄ fraudulēta et moritur. Simili mō et cibi exhibitio erit aliqn̄ causa mortis. Ordīes ꝟo oīm istarū rerū, et cōditiōes qbuscūq; harū opatiōnū quō soluant̄ vel ꝓhibeant̄ iam traditę vel declaratę sunt rōibus. Sed intelligere hoc totū ex libris facile est valde habēti pfectū intellectū, veruntn̄ opari illud in tpe infirmitatis in diuisione difficile est fido sapiēti. Qui vero ignorat radices huius artis, et q opat̄ casualiter, ei nihil videt̄ difficile, nec in eorū cadit opinionē. i. intentionē ꝙ sit repiri ęgritudiuē, q̄ indigeat p̄uisiōe ¶ Inqt Abrasis in quodā suo ca. Medicina est ars vsitata, in q̄ vulgus populi gloriat̄, sed eius nobilitas nimis videt̄ difficilis perito medico. Inquit auctor de hoc qđ posuit Abrasis in illo cap Gal. em̄ impleuit librū suū. Posuit em̄ qn̄ deceptores assumūt in leuē hanc artē, et apud eos modica reputat̄, cū apud Hyp. videat̄ difficilis atq; ꝓlixa. Nec putes q studes in hoc tracta. hoc esse ꝓpriū in arte medicinę. Videbis em̄ cū bene respexeris oēs alias sciētias naturales et mathematicas, aut theologicas sic eas inuenias. s. q̄ntūcunq; aliqs erit magis perfectus in aliq̄ sciētia plus ei videt̄ difficilis et insurgūt apud ipsum dubia, et ꝙ est remotū & ꝓpinquū, et eius allegatiōes et fantasias multiplicāt, et ad ipsius responsum erit celer super eo ꝙ non intelligit. ¶ Et reuertens ad ꝓpositū dico, qm̄

ꝙ dixi esse facilē intelligentiā artis medicinę apud bene intelligētes et difficilē apud eos esse opinionē in ipsa cōsiderauit Gal. ꝙ hoc modo nō dixit, ꝙ tractatus cōueniens est, vt vngat senex cū oleo & fiat ei fricatio leuis, & erit hęc operatio facta cōuenienter rerū difficiliū. ¶ Inquit auctor cōsiderandū est nobis habentibus intellectū cum fricatio & vnctio sint apud Gal. ex rebus difficilis operationis nobis. s. ꝑuenientibus in particularē operationē, & similit potus aquę vel eius ꝓiectio, sicut ꝑ diximus, quō erit hęc res in flōmia & euacuatiōe, cū collognrida & succo cucumeris asinini & ambob⁹ generibus ellebori, & in clisterijs cū castoreo serapino, & oppopanaco, & in cauterio, & incisiōe, & apertione ꝙ qñ oīa huiusmodi apud ꝓbos medicos vere difficilia reputant. Inqt Auenzoar in suo libro noto, nunq̄ administraui medicinā laxatiuā alicui aliter, qn pluribus diebus añ illud meū cor laboraret, & similit post illud. ¶ Negociū hoīs in ipso coitu notū est, qm̄ non est aliqs, q vtatur ipso ex parte regiminis sanitatis, nec ex parte cōseruationis speciei, sed ad delectationē tm̄, & ob hoc exercēt ipsum hoīes totis suis virib⁹ omi tpe, & omi modo. ¶ Sed manifestū est apud sapiētē ꝙ coit⁹ nocet oīb⁹ hoībus ꝑter paucos, quorū cōplexio inducit non offendere eos modicū ipsius. Veruntñ hoīes diuersificant in lęsionis q̄ntitate, nā aliq sunt qb⁹ nocet multū, aliqbus vero parū, sed eius nocumentū in iuuenib⁹ q sunt hūidi modicū est. Offendit aūt senes & cōualescētes ab ęgritudine, et oēs habētes naturā siccā. Vidimus em̄ qnq̄ ex cōualescētibus, q exercuit coitū, & illo die mortuus est, & ex illis fuit, cui accidit sincopis & recidiuauit in febrē, & mortuus est post paucos dies. Vniuersalit igit coitus mortiferus est ęgris & cōualescentibus, & siccis cōplexiōe. Nec qsq̄ debet exercere coitū ante cibi digestionē, nec cū fame, nec cum siti, nec in ebrietate, nec post coitū ire ad balneū, nec post laborē, nec ante sanguīs minutionē, nec post illā ꝑ vnā diē. Et dico ꝙ qcunq̄ cupit sanitatis cōtinuationē non assumat coitū in mente sua, nec recordet ipsius q̄ntum cunq̄ poterit. ¶ Iuuamēta vini multa sunt si sumit, sicut debet, tūc erit causa cōseruatiōis sanitatis, & multarū infirmitatū remotiōis. Verūtñ iam notū est, qm̄ nō oēs hoīes sciūt modū vtēdi ipso, neq̄ attendūt nisi ebrietatē. Ebrietas vero nocet oībus hoībus. Errauit ergo q esse putauit vtilē ebrietatē semel in mense. Ebrietas nāq̄ est plenitudo totius corpis & ꝓprie in cerebro, sed modica q̄ntitas quę iuuat debet sumi postq̄ cibus educit ex stomaco. Adolescētes vero non vtant eo, qm̄ lędit eos valde, corrūpit em̄ eorū cerebra & aīas. ¶ Et dixit Gal. ꝙ non debet gustare de eo iuuenis nisi post ebdomadas. iij. i. xxij. annos. Et q̄ntūcunq̄ accesserit in ętate, tm̄ erit sibi vinū vtile. Senib⁹ aūt erit vinū magis necessariū q̄ cęteris hoībus. ¶ Balneū quoq̄ oportet esse in retētiōe sanitatis, & sanatiōe ęgritudinū. Medici iubēt balneū tpe ęgritudinis scd'm diuersitatē ęgritudinū & ętatū. Et dixerūt ꝙ assiduatio vsus balnei om

ni die putrefacit hũores. Et hoc est verũ dictũ, nã q trahit longã morã su dat nimis, ideo intret & non tardet, sed balneet & egrediat, & os colluat, etiã si sitiat omni die, & maxime senes, et malã habẽtes cõplexionẽ Nec qs ingrediat balneũ anteq̃ cibus educat a stomaco. Sed eius ingressus sit postq̃ stomacus fuerit vacuus cibo, anteq̃ recipiat famẽ, & hoc est vtile oĩbus hoĩbus. Sed postq̃ pcepit famẽ, non est bonũ intrare in ipm nisi q q̃rit esse macilentus. ¶ Et modus vsus eius est, vt cũ intrauerit sudet prĩo, et tergat sudorẽ suũ cũ petia pãni lini mundati, et q̃tũcunq̃ fluxerit sudor tergat ipsum, donec pannus sit madefactus, et tũc mundificet cutẽ, deinde fricet et abluat cũ aq̃ calida, q̃ nõ mordeat corpus. Postea minuat de caliditate aquę paulatim, ita qđ vltimo abluat cũ aq̃ tepida. Qui vero intendit esse macilẽtus vtat aq̃ calida, sicut aquę potus et intret aquã calidã q̃ possit tolerare. Caput vero non oportet lauari nec cũ aq̃ tepida, nec cũ aq̃ frigida tm̃, sed debet lauari cum aq̃ calida valde donec sentiat incendiũ in cuti capitis. Aqua eñ frigida, et si confortet cerebrũ remanebũt eius supfluitates in eo fixę, et infrigidabũt illud, et etiã oẽs neruos, qa in cerebro habẽt ortũ, et exinde fiẽt oẽs motus tardi, et possibile est, q̃ qñq̃ inducat paralesis vel tortura, aut spasmus, et illud oportet cauere ex hoc vltimo nimis. Aqua etiam tepida inducit cerebro frigiditatẽ, et fumos, et mollitiẽ, et debilitat oẽs sensus et mot⁹ corroborat. Dormire vero post exitũ balnei valde est vtile. Inq̃t Gal. non video in digestiõe rei solubilis somno vtilius post exitũ a balneo, sed somnus in balneo pessimus est. Posset enim generare sincopim ex bello inter ipsum somnũ et calorẽ balnei resultantẽ. Nam calor .s. balnei attrahit calorẽ ad exteriora corporis. Somnus vero calorem attrahit ad interiora. Et oportet vt caueat a potu aquę frigidę, cũ exierit a balneo. Iam enim narrauit Gal. q̃ quidã potauerunt aquam frigidã post exitum ex quo renes eorũ infrigidati sunt, et in ęgritudinẽ hydropisim inciderunt, propter hoc est melius expectare et tolerare sitim, donec algeat corpus, et recedat caliditas membrorũ acquisita a balneo, et tunc bibatur aqua. Quod si tunc non poterit tolerare sitim temperet aquam cũ sirupo corticis citri, aut sirupo de mastice, aut sirupo ros. et tunc bibat similiter sirupũ de squinanto ab ordeo facto cum nucleis granatorũ, et zuccharo temperato cum musco et ligno aloe. Quod si expectaret donec recederet a corpore calor balnei, et tunc sumeret hoc .s. sirupum de squinanto, vel aliquem prędictorum siruporum vere melius esset omni homini vtiq̃. &c. ¶ Multotiens incurrunt homines reumata ex eorum ignorantia, in eo quod eis generatur quottidie, vel erit catarrus fluens ad nasum, vel vocis raucedo et tussis, quando fluit in cannam pulmonis. Et ideo bonum est, vt caueat se a reumate in hyeme et ęstate. Et in exitu eius a balneo induat se in balneo anteq̃ exeat, et conseruet caput suũ a forti frigore semper, quod est causa reumatis. Simili? custodiat se

a colore intenso, qa dissoluit et facit fluere superfluitates cōgelatas ī cerebro, et hic erūt reumata a causa calida magis, q̄ a frigida, fluunt aliqñ ad cōcauitatē pulmonis, et occupāt ipsum. i. replēt ipm subito. s. ex multa humiditate descendēte, et debilitāte recipientē, et erit virtus expulsiua debilis non potens illud expellere per tussim, et suffocat inde homo vel seqtur hosoa, qđ est abbreuiatio anhelitꝰ. vt non possit iacere, qñq; fluit ad stomachū, et gñat fluxū intestinorū, quę est egritudo difficilis curationis, qñq; fluit ad aliquā partē iuncturarū. et qñq; ad substātias mēbrorū intrinsecorū, et ī ipsorū cōcauitates, et facit apostema in illo mēbro et sequit pleuresis et peripleumonia et apostema epatis, aut apostema stomaci, vel aliorū mēbrorū, q̄re bonū est cauere a reumate. ¶ Præseruatio a reumate esse poterit in p̄seruādo caput a multa calefactiōe, vł a multa infrigidatiōe, vt iam diximus, et nō vti lacte, aut aliq̄ legumi num, quę oīa sunt inflatiua, et qđ non dormiat post cibū, et maxīe ī nocte, et nō inebriet, qm̄ alterat sensum cito, et debeat confortare cerebrū cū rebus odoriferis scđm cōplexionē et etatē. Et ex ꝓprietatibus in confortatiōe capitis est trituratio gariofilorū in puluerē subtilē, et positio eius ī medio in loco capitis, vbi diuidunt capilli tota hyeme, et inūctio capitis cū oleo de been facto cū sp̄ebus in hyeme cōfortabit ipm valde. In estate cōfortet caput cū aq̄ ros. et aspergat super ipsum parū de mace puluerizata multū bene. ¶ Non cōuenit alicui sumere cibū in quocūq; loco vel tēpore fuerit, q incipit putrefieri, et q̄uis modica putrefactiōe non comedat qđ putrefactū est, vel alteratū est in colore. Nec aliqd ex rebus putrefactis, sicut brodia salitorū & sicut illud qđ dicit cōposita et his similia. nā huiusmodi sunt materia febriū, & q̄si venena Nobiles vero medicorū ꝓhibuerūt comedere ferculū, qđ ꝑmansit nocte vna, & carnes relictę per diē vel ꝑ noctē qñq; declināt ad putrefactionē q̄uis nō appareat manifesta statim. Et nitat dulce comedere toto posse, qm̄ dulce nutrit, sicut dixit Gał. Similit bibat aquā dulcē clarā & frigidā, sed qñ dulcedo supabundauerit in ipso cibo cū eo misceat parū de aceto vel de re acetosa, aut aliqd, qđ in eius sapore manifestā salsedinē, & coadunationē habet, sicut ferculū cū succo agreste vel aceto, vel oliuā, cū exomagaro de ordeo, vł sumat ex citoniis, vel granis odoriferis, ista em̄ fercula et si sint multū delectabilia & pauci nutrimēti, hñt tñ. s. magnā vtilitatē, & prima qdē vtilitas eorū est, qa non sunt abominabilia. Alia qdē sunt q̄ deponūt flegma a stomaco & inducūt appetitū, sicut est decoctio exomagari. Sunt & alia quidē quę resistūt putrefactiōi & mundificant, vt fercula, in qbus est acetū cū aq̄ limonū. Et alia sunt, q̄ cōfortāt stomacū & orificiū eius, sicut est qcquid coqtur cū sumach, & granis granatorū, & cū citoniis, & aq̄ agreste, & his cibariis regat se homo q̄ntūcunq; erit possibile. ¶ Cōsuetudo est magna radix in cōseruatiōe sanitatis & ī curatione egritudinū. Non oportet hominē transire de consuetudinibus

sanitatis semel, aut simul, nec in cibo, nec in potu, nec in coitu, nec in balnei ingressione, nec in motu, sed requiras in his oībus consuetudinē. Et si illa cōsuetudo fuerit extra sanatiuā ordinationē non transferat̄ ex eo ad id, quod ordo requirit nisi gradatim longo tempore, donec perpendat mutationē, nam impossibile est hominē mutare subito cōsuetudinē quin ęgrotet. Æger aūt nō mutet cōsuetudinē, si nō percipiatur ab eo tempore ipsarū ęgritudinū aliquid mutationis consuetudinis & ad bonū. ¶ Iam notū est, ꝙ animaliū quędā sunt carnes, quarū cōplexio cōtrariat̄ valde nutrimento hominis, sicut carnes lupinę & vulpinę, & earum quędā sunt vtiles, vt carnes ouinę. Et sic est ratio ipsorū in vestimēto hominis. Pili namqꝫ et pelles pro vestimēto hominis cōuenientes sunt pelles ouinę, nociuę vero sunt pelles vulpinę, ita posuit vniuersa schola medicorū, quod quidē verū est. Et ideo videt̄ seruo, ꝙ vestimēta huius, quę dicunt̄ arabice dapta sunt mala nimis, sed vestimēta alsebeg laudauerunt medici. Similiter dixerūt, ꝙ vestimēta de pellibus gattorū generāt maciē. Similiter odoratus & flatus eorū, & propter hoc dixerūt distare ab eis, & ab odore flatus eorū, sicut dixerunt esse bonū odorare flatū columbarū & exercitiū earū frequēter in habitaculis, q̄a datur propter hoc fiducia nō deueniri in ęgritudines neruorū, vt in paralisim, torturā oris & spasmū, & tremorē, & ab omnibus his pręseruat conuersatio columbarū, & actio earū, ita tamen quod caueat ab earū stercore, nec ipsum dimittat in domo congregari, quia putrefacit & corrūpit aerē, & propterea comestio pullorū columbarū sanat ęgritudinē neruorū. ¶ Meliores carnes venationis siluestris sunt carnes capriolorū. Lepus vero habet iuuamentū sanitatis experimento, scilicet ꝙ comestio cerebri eius cōfert iuuamentū tremori, & ęgritudinibus iuncturarū. Et pelles similiter leporū calefaciunt vtili calefactione, & cōferunt ęgritudinibus iuncturarum, & maxime senibus. Asinus vero siluester habet magnā ꝓprietatem in mundificatione visus, hoc eīm experimēto verificatū est, ꝙ comestio carniū sui, & inclinatio oculorū super vaporē carnium decoctionis eius dum coquunt̄ confortant visum, & aperiunt opilationes nerui cōcaui & aspicere oculos ipsius frequēter vtile est, mundificat eīm visum & aufert eius fumositatē, & hoc patet experimento. Hoc est totū ꝙ visum est seruum ponere, de his quę oportuna sunt domino nostro Regi, cuius deus excelsus nobilitatē & gloriā conseruet & regnum exaltet.

De causis accidentium apparētium dño et magnifico soldano, & de tp̄ibus apparitiōis eorū. Trac. V.

PErueneruNt ad seruū paruum litterę continentes, ꝙ debeam declarare omnia accidentia illa per capitula, & ostendere ipsorum accidentiū causas & tempora innouationis eorū, & ponere oīa quę attēdit medicus inuestigare, & scribere, quomodo ea primo

dicit seruus errorem esse magnum, quia hoc regimen absolutum est cum habet ipsum flegma victoriam supra complexionem radicalem, non est conueniens aliquo modo, maxime pruna & iuiube, qa hęc debilitāt stomacum & nocent & impediunt digestiones, & quando stomacus debilitatur & humectatur destruuntur tres digestiones, & non valebit hoc regimen nisi ei qui abundat colera nigra, sed non posuit de significatione colerę nigrę: Nos vero quod pręsumpsimus ex prędictis signis est generatio fumorū melancolicorū generatorū ex colera rubea generata ex adustione flegmatis abundantis per tempora. ¶ Qui modo consuluit infusionē reubarbari cum aqua endiuię per diem quādo fuerit intentionis lenificare ventrē conueniens est, & iam quidem narrauit seruus modum lenificationis naturę cum ipso reubarbaro in capitulo tertio suorū tractatuū, qui tractatus sunt in folio domini nostri. ¶ Qui vero consuluit introitum balnei quolibet die tertio, & vti exercitio quolibet die, & q vngatur oleo violato, totum est conueniens, & ad hoc loquetur seruus super hoc capitulo distincte & proprius. ¶ Qui vero consuluit petias cum sandalis epati. Et similiter qui consuluit comedere citrullum et lactucam, & portulacam, & spinachia, & attriplices, hoc totum est error, nam hoc remediū confert habentibus febres inflammatiuas vrentes valde. Et quando accidunt in his qui complexionē habent valde calidam, & in tempore ęstatis. ¶ Et maior error in isto est qui iussit potum lactis, quoniam considerauit humectationē, & dimisit conuersionis facilitatē eius ad quęcunq; humorē inuenit in stomaco, & nō considerauit materiā causę ęgritudinis, quę est flegma adustum. ¶ Et qui signauit sumere secaniabin de citonijs post cibum per vnam horam, cōueniens & vtile remediū dedit bonificat em̄ digestiones, sed adiunctio sua sirupi succi berbene post dum cibus est in stomaco, & etiā si stomacus esset vacuus a cibo non haberet locū in ista ęgritudine. ¶ Ille qui signauit vti sirupo lenificatiuo filij ptholomei, aut alicuius alterius, similiter qui signauit sirupum saltem arabico humati, id est acetose vel salsule, & pomorū, & aquę linguę bouis, & granorū myrthi, & seminis trogen: totum hoc est conueniens, sed adiungere cum hoc psilium: non videtur cōueniēs in hoc loco, non enim video in ipso bonum regimen in hac discrasia & complexione. ¶ Qui vero signauit sumere aquā ordei cum papauere, & semine cori esse mirabile in rectificando somnum, & quasi cum habeat aqua ordei virtutē humectationis, & breuem somnū confortabit ipsum semen cori, & mirabilius hoc est eius qui dixit sumere pruna post aquam ordei, ego quidē non puto secundū istos medicos, q sit aliquod membrorū corporis magis propriū q stomacus: Ille vero qui non curat si debilitetur stomacus vel non debilitetur & si accipiat in ipso impedimentū vel non cum possibile sit eis confiteri nobilitatē stomaci, & multitudinē vtilitatū suarum, qua propter oportet

adhiberi curam circa ipsum continuo, & ideo fecit super ipsum nobilior medicorũ tractatũ. Veruntamen hoc poculum apud illos confortat stomacum, eius digestionẽ bonificat & exiccat eius humiditatẽ, & eius viscositatẽ incidit quę generant̃ ex flegmate quod non desinit generari in ipso quottidie & subtiliat quod grossum est in ipso, & est illud regimen, cuius memoria pręcessit apud eos, ꝙ est aqua ordei cum semine corticis proprius incipiendo post illud cum primo nimis. Redarguit ergo seruus quod redarguendũ est in hoc casu, vt caueat dominus & non indigeat generaliter dicto. ¶ Sumere aũt poma & citonia & sumere grana granatorũ post cibũ cõsulendũ est omnibus hominib⁹ in regimine sanitatis, nec in hoc est additio pertinẽs huic ęgritudini. Quod vero signatum fuit de sumptione pltartimi id est coriandrorũ habet in se naturam ingrossandi vapores & prohibendi eos ascendere, quod quidem verum est. Nihilominus oportet ꝙ sumatur cum medicinis, sicut sunt grana sufufur & huiusmodi, vel coquat̃ cum medicina, Sed sumere coriandrũ solum post cibum, & si non inducat vomitũ, generat pustulas absq; dubio & corrũpit cibum. Sumere aũt semen portulacę cũ zuccaro aliquibus tẽporibus pręterq; cum cibo bonũ est, & etiam si misceretur cum ipso cibo non lęderet in eo, ꝙ regit & confortat cor. ¶ Et signauit dominus noster, quoniã medici signauerunt ei vti mesmes. i. crisomillis, & piris, & citonijs, cum cibo vuis & melonibus & granatis. Et ante hoc non cognouit seruus intentionẽ huius signationis, vtrum fuerit propter necessitatẽ appetitus & consuetudinis sumendi. Et de fructibus, ꝙ quidem conuenit sumere de ipsis ante comestionẽ, ꝙ lenificet naturã, post comestionẽ vero ꝙ constringit & coadunat, sicut sunt pira citonia, & poma, hoc est conueniens. Quod si intendit dicere, ꝙ vsus istorum fructuũ conferat huic discrasię, error est, nam fructus omnes humidi sunt mali & sanis, & ęgris, quando accipiũtur peruia cibi, & maxime melones & mesmes, quę dicuntur bacoch in hispania, omnes sunt mali pro multitudine alterationis ipsorum ad quemcunq; malorũ humorum existentiũ in corpore. Similiter & persica pessima, sunt enim materia malarũ febriũ & fraudulẽtarũ. Et Gal. dixit, ꝙ a die a qua manum abstraxit a comestione fructuũ humidorũ non percepit febrẽ vsq; in finẽ dierum suorũ. & prolongauit sermonẽ suum super hoc per modum corruptionis humorũ, sicut scriptũ est in eius tractatu. Propter qđ necesse est, ꝙ relinquat dominus noster oẽs fructus humidos toto eius posse. ¶ Qui vero consuluit relinquere omnes carnes venationis, & carnes, quę vocant̃ adirer, & melangianas dixit bene, nam omnia hęc vigent in illud, de quo conqueritur dominus ex ipsis accidẽtibus. ¶ Similiter quoq; qui consuluit exercitiũ omni die conuenienter dixit. ¶ Similiter qui prohibuit ipsum accedere ad regiones calidas, dissoluunt eñ in homine vapores, scilicet ascendẽtes ad superficiẽ corpis dum frigidi

& humidi sunt. Vaporibus enim illis ascendentibus, qui resoluuntur ex sanguine grosso & turbido, illæ regiones addunt in grossitudinem & vstionem sanguinis, & eius vapores multiplicant, quando vero perficietur sanitas domini in adiutorio dei poterit moueri, & ire ad quęcunq; eius desideria deus adimpleuerit tam in hoc sęculo quam in futuro.

¶ Non videt seruo, q dñs euacuet corpus eius, cũ lapide lazuli, vel cũ lapide armeno. Nõ cũ lapide lazuli ppt eius vehemẽtiã, cũ lapide vo armeno, q̃a nõ cognoscit, & iã intulit in ipso dubietatẽ nobilis medicorũ & multi alij, ita q non est iste, qui nuncupatur hoc nõie. Eodẽ modo videtur seruo esse conueniens cauere sibi domino ab administratione medicinarum laxatiuarum fortium. Et sit contentus de reubarbaro vel aqua casei, & cima methi, & his similibus, hęc omnia cõuenientia sunt. Nec videtur seruo facere infusionem persicam, nec aquam melonum, in eo quod nocet stomaco, non enim est id, de quo conqueritur dominus noster ex ipsis ęgritudinibus inflammatio, neq; sitis. Nec etiam videtur seruo, quod vtatur multum de nenufare, quia ingrossat sanguinẽ, & debilitat stomacum, hec non sunt bona nisi patientibus febres acutas, sicut narrauit seruus. Nec videtur seruo administratio decoctionis epithimi, quia molestat & exiccat. Quod infundatur epithimum, & ponatur in aqua eius. ℥. i. de aqua casei, & accipiat bis vel ter tempore veris & semel vel bis in hyeme esset bonum, & inter quamlibet vicem sit spatium xv. dierum, & frigetur epithimum cum oleo amigdalarũ, quod ligetur in petia panni lini subtilis & ampli, deinde infundat ipsum per noctem in aqua casei. ¶ Et signauit dominus noster, q quando flebothomatur exibat sanguis grossus quasi splen. Et dixerunt medici super istam flebothomiam, q apparet secundum tempus plenitudo, ex qua sequitur necessario educere & auferre de sanguine secundum id, sed quod oportet considerare superest subtiliare sanguinem & rectificare cõplexionẽ epatis, vt generet bonum sanguinem. Hoc quidem determinauit seruus in precedenti tractatu, quod hoc fiat cum sirupis prędictis. ¶ Qui vero signauit potum sirupi lętificatiua, & electuarium, in quo sint lapides preciosi, vt granata, smaragdi, & argentum & aurum totum hoc bonum est, & vtile valde, quia istę sunt medicinę cordiales iuuatiuę sua proprietate, scilicet forma specifica, quę quidem est tota eorum essentia, idest substantia non simplex qualitas. ¶ Qui vero signauit domino de vsu administrationis linguę bouis & nenufaris, & cum toto hoc non fuit extirpata radix discrasię. Causa huius est frequens vsus. Nam medicinæ conuertuntur in nutrimentum, quando continuo fiunt, quia natura recolligit eas ad se & diligit, propter quod non potest habere manifestam operationem, quia quasi nutrimentum efficitur, vel proprie nutrimentum. Et Gal. quidem dixit, quod huiusmodi debiles medicinę si recipiantur per vnam septimanam continuo perditur earum operatio medi-

cinalis, & non apparebit in eis, deinde manifestus effectus. Et propter hoc bonum est transferri de medicina in medicinā, & relicta prima medicina per dies aliquos, tunc poteris redire ad ipsam. ¶ Qui autem signauit de diminutione coitus prçter consuetudinem, sic faciendum est, quoniam maxima resultat vtilitas in eius dimissione. ¶ Balneum quandoqꝫ non est renuendum aliquo modo, non in tempore coitus, non in tempore quietis, et quod sumpsit secundum consuetudinem bonus et perfectus. Probatio vero huius est, quia fumi melancolici non molestāt cerebrum, nec alterant eius modum sed molestant cor tantum. ¶ Eius vero quod sentit dominus debilitatis post saporem id est exercitium, causa huius est dimissio et interpollatio. Nā si gradatim rediret ad ipm paulatim percipiet in fine eius fortitudinē et lçtitiā, quç solent resultare post quodlibet exercitiū debite rectū. Et sic est finis horū tractatuum.

FINIS

Augustæ Vindelicorum. Anno virginei partus. M.D.XVIII. die. ix Iulii.

tez lieux ...
rre d'aoust, comme aussy sera
uict desduction audict hutte de ce
mina qui proviendront de la bente
a gaina bestiaux et meubles sur
y saisies a des la bouvages fumages,
a ssons Semaines faictes par ledict
utte sur les biens de ladicte veuve
xpeaux Le tout suivant lestimation
ui en sera faicte par la bouvenor
qu'iclles parties conviendront,
par devant nous sinon en sera par
nous nomme doffice. Ce faisant
avons descharge et descharges
ledict hutte de la jouissance de
ladicte veuve a l'advenir Et comme
audict sieur le Noir audict nom de
disposer diceluy presentement par
nouveau bail ou autrement ainsy
qu'il advisera a bon estre. Sans
prejudice audict sieur Le Noir d'autre
deub et actions contre ledict hutte